

ATATÜRK VE GENÇLİK *

SABİHA GÖKÇEN

Sevgili Atamızın ölümünün 47. yıldönümünü idrak ettiğimiz bugün, Atatürk'ün gençlik hakkındaki düşüncelerini ve anılarını bana anlatma fırsatını veren Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'na huzurlarınızda teşekkür etmek isterim.

Atatürk, en büyük eserim dediği Türkiye Cumhuriyeti'ni emanet etmek üzere, birbirlerine sevgi ve saygı ile bağlı, irticaya kapalı, aydın kafalı, içi memleket aşkı ile yanan vatansever, çalışkan, kendine güveni tam, her zaman bilim ve fen alanında yenilik arayan, gururlu, sağlam karakterli bir Türk gençliği yaratmak istemiş ve bu isteğinde de başarılı olmuştur.

Atatürk Millî Mücadele'yi izleyen yıllarda, havacılığın bütün dünyadaki önemini görmüş; Türk gençliğine havacılık aşkını aşlamak, hava sporunu memleket yüzeyine yaymak, sivil havacılığın gelişmesine öncülük etmek ve millî savunmanın alt kademelerinde yardımcı, hazırlayıcı ve geliştirici rol oynamak amacı ile, Cumhuriyetin ilânından iki yıl sonra, 16 Şubat 1925 tarihinde, "Tayyare Cemiyeti" adı ile bugünkü "Türk Hava Kurumu"nun temelini atmıştır.

Atatürk, Türk gençlerinin ve Türk insanının her sahada iyi yetiştiklerini görmekte iftihar eder, mutluluk duyardı. Sivil havacılık alanında da kıvıllı erkekli Türk gençlerinin yetişmesi, onun en büyük arzularından biri idi. Ayrıca memleketimizde uçak sanayiinin kurulması ve uçaklarımızın kendi fabrikalarımızda yapılması da en büyük amaçlarından-
dı. Geç de olsa bugün, uçak sanayimizin temellerinin atılması, hepimizi sevindirmektedir. İnanıyorum ki Atatürk'ün ruhu da şad olmaktadır.

Atatürk Türk Hava Kurumu'nu kurarken inandığı ve çok sevdiği milletin, yüksek hamiyetine ve esirgemeyeceklerini bildiği yardımlarına güvenmiş ve bunlara ek olarak da, Türk Hava Kurumu'na Bakanlar Kurulu kararıyla aşağıdaki gelir kaynaklarını ayırmıştır:

1. El ve duvar ilânları imtiyazı,

* Bu konuşma 10 Kasım 1985 günü Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu tarafından tertiplenen, Cumhurbaşkanımız KENAN EVREN'in onurlandırdığı "Atatürk ve Gençlik" konulu panel'de yapılmıştır.

2. Her sigara paketindeki 1 tek sigaranın ücreti,
3. Uşak Şeker Fabrikası'nın her yıl ilk ürettiği şekerin ücreti,
4. Askerî terhis çizelgelerinden de cüzi bir miktarın alınması,
5. İzmir'in Ödemiş kazasının, Balyanbolu bucağının Küre ve Bağcılar köylerinde mevcut iki civa madeninın işletilmesi,
6. Büyük Atatürk'ün Nutuk'unun basım ve satış hakkı,
7. Kurban derileri ile fitre ve zekâtın yüzde ellisi,
8. Tayyare Piyangosu. (Bir süre sonra Tayyare Piyangosu'ndan elde edilen gelir kaynağı, Türk Hava Kurumu'ndan alınarak Maliye Bakanlığı'na devredilmiştir.)

Türk Hava Kurumu, on yıl içinde yukarıda saydığım gelir kaynakları ile gelişmiş ve 1935 yılı içinde Atatürk, adını bizzat verdiği Türkkuşu Sivil Havacılık Okulu'nu veciz bir konuşma ile açmış ve şu cümlelerle konuşmasını tamamlamıştır: "Türk çocuğu! Her işte olduğu gibi, havacılıkta da en yüksek seviyede, gökte seni bekleyen yerini az zamanda dolduracaksın. Bundan hakikî dostların sevinecek, Türk milleti mesut olacaktır." Yukarıda bahsettiğim bu açılış töreni için Atatürk, bir gün evvel "— Gökçen, bu açılış törenine seni de götüreceğim, yarın hazır ol" demişti. Atatürk bana Gökçen soyadını 1934 yılında vermişti. Ben henüz o tarihte havacı değildim. Bundan şunu anlıyordum ki, Atatürk benim bir sene evvelden havacı olmama karar vermiş ve 1935 yılında da, Türkkuşu'nu açtığı gün, Türkkuşu'na kaydımı yaptırmıştı. Atatürk bir kâğıt üzerine kendi el yazısı ile "Sabiha Gökçen, S. Gökçen'dir. Kemal Atatürk 19.12.1934 Kutlu olsun" diyerek yazıp imzaladı.

"İstikbal göklerde" diyen Atatürk, çalışmalarından fırsat buldukça meydana gelerek uçucu gençlerle beraber olur, onlara moral verir, çalışmalarını izler, Türk gençliği ile iftihar ederdi.

Yeri gelmişken, Atamın gençlere olan sevgisini belirtecek iki anımı nakletmekten mutluluk duyacağım; ilk anım Türkkuşu'nda başöğretmenlik görevimi yürüttüğüm günlere rastlar: Bir bahar günü öğleden sonra, uçuş görevlerini bitiren öğrenciler, havadaki son arkadaşlarının inişini gözlemek için start yerinde toplanmışlardı. Havadaki son genç, inişini yaptıktan sonra, rule yaparak starta doğru gelirken, bir anlık dalgınlıkla, gaz keseceği yerde tersine gaz verdi. Uçak büyük bir hızla toplu halde bulunan gençlere doğru geldi; gençler kaçıştılar. Ne yazık ki, havacılık aşkı ile yanan ve hayatının baharını yaşayan bir Türk evlâdını, uçağın pervanesi biçerek şehit etmişti. Türkkuşu topluluğu, şehit olan evlâdının başında perişandı. Saati

unutmuş, her zaman geldiğim saatten çok geç bir vakitte köşke dönebilmişim. Bütün bir günün yorgunluğu yüzünden okunan Atatürk, ne için geç kaldığımı sordu. Ben de üzücü olayı anlattım. “—Ayağa kalk hemen meydana gidelim; çocukları yalnız bırakmayalım; acılarını paylaşalım; onlara moral verelim” dedi. Meydana geldik, gençlere başsağlığı diledikten sonra: “Türkiye Cumhuriyeti’ni sarsılmaz temelleri üzerinde her geçen gün yükseltecek olanların Türk gençliği olduğunu; hiçbir şeyin kolay elde edilemeyeceğini ve kesinlikle geri adıma izin vermemelerini; millî gururumuzdan fedakârlık yapmak istemiyorsak, gece-gündüz çok çalışıp, daima daha iyiyi ve daha güzeli arama çabasında olmamız gerektiğini; gençlerin kesinlikle yenilgiyi kabul etmemelerini” istedi. Gönlü ve kafası, ölen Türk gencinde kalan Atamla, çok üzüntülü olarak, geç vakit köşke döndük.

İkinci anım 1938 yılında, millî bayramlarımızdan bir güne ait: Dolmabahçe Sarayı’ndayız; Atam çok hasta. O gün, hastalığının verdiği ızdırabının yanında, bu millî bayram gününde halkı ve gençleri ile beraber olamamanın üzüntüsü, onu gözle görülecek şekilde yıpratmıştı. Zaman zaman uzaklardan gelen bayram şenliğine ait seslere kulak veriyordu. İçi gençlerle dolu bir gemi, Dolmabahçe Sarayı’nın önünde demirlemiş; vapuru dolduran gençler tek vücut olmuşçasına ve hançereleri yırtılırcasına hem “Dağ Başını Duman Almış” hem de Cumhuriyet’in “Onuncu Yıl Marşı” olan “Çıktık Açık Alınla” marşlarını söylüyorlar ve Atatürk’ü görmek istediklerini haykırıyorlardı. Doktorlar O’na, yatağından kalkmamasını öğütlemişlerdi. Sağlığı ile gençleri arasında seçim yapması gerektiği o an, odada bulunan ve halen yaşamakta olanlar, unutamazlar. Doktorlar, “Paşam, yaktan kalkmamalısınız” dedikleri halde O: “—Gençlerim gelmiş beni istiyorlar, nasıl kalkmam” diye direniyordu. Doktorlar yenilgiyi kabul ederek kenara çekildiler. Bizlerin yardımlarıyla yaktan kaldırıldı, pencere önünde bir koltuğa oturtuldu ve hastalığını hiçe sayarak çok sevdiği gençlerini selâmladı. Maddeten ve manen çok yorulan ve üzülen Ata’yı, yatağına yatırdık. Atatürk sessizce ağlıyordu. Bunu gören yaverlerden biri, geminin kaptanına mesaj gönderdi ve gençlerin bu coşkun davranışlarına son vermelerinin sağlanmasını istedi. Gençler bu isteğe uydular ve gemi, sessizce Saray’ın önünden ayrıldı. Atamın “Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk İstiklâlini, Türk Cumhuriyeti’ni ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir!” diyen hitabesinin tümünü, her Türk evlâdı yaşadığı sürece, kendisine yol gösteren bir meşale olarak kabul edecek; bu büyük ve anlamlı direktif, elden ele, nesilden nesile ulaşarak, Türk gençliğinin vazgeçilmez düsturu olmaya devam edecektir.

Sizlere Atatürk'ün disiplin anlayışıyla ilgili iki değişik anımı daha aktarmak istiyorum: Cumhuriyet Bayramı'ndan sonra Atatürk Florya köşküne dinlenmeye gitmişti. Disiplini, intizamı resmî yaşamında olduğu kadar özel yaşamında da severdi Atatürk. "Disiplinsiz insan hayatta muvaffak olamaz. Olsa bile bu muvaffakiyeti devamlı olmaz" derdi. Yanılmıyorsam bir pazar günü idi, Florya köşkündeki çalışma odasında oturmuş konuşuyorduk. Bana her zaman olduğu gibi anılarından, düşüncelerinden bahsediyordu. Bu konuşmalar sanırım ki kendisini biraz olsun dinlendiriyordu. Hele neşeli bir konu buldu mu, bunu ballandıra ballandıra anlatır, sonra kahkahalarla gülerdi. Sohbetini bitirince kendisinden izin istedim. Yeşilköy Hava Alanı'na gideceğimi ve biraz uçuş yapacağımı söyledim. Memnun memnun yüzüme bakarak: "— Peki Gökçen, git" dedi. Yeşilköy'e vardığımda Müfreze Kumandanı olan Yüzbaşı İlhan Bey'den uçuş izni aldım. Bu Bey de gerçekten disiplini seven bir subaydı. "Sadece normal uçuş yapacaksın, değil mi Gökçen?" diye yüzüme dikkatle bakarak sordu. Evet dedim; oysa benim niyetim akrobasi uçuşu yapmaktı. Florya köşkü üzerinde akrobasi gösterileri yaparak Atatürk'ü biraz olsun neşelendirmek istiyordum. Onun son zamanlardaki hali, beni de üzmeğe başlamıştı. Ancak, nesi olduğunu sormaya cesaret edemiyordum. Uçağa binerken, makinistin eline akrobasi yapacağımı bildiren bir not vererek Kumandana götürmesini söyledim. Hemen havalanarak doğruca köşkün üzerine gittim. Tıpkı Cumhuriyet Bayramı günü, Ankara'da, stadyumun üzerinde yaptığım akrobasi hareketlerini yapmaya koyuldum. Atatürk terasa çıkmış, beni izliyordu. Bir ara, başyaverin Ata'nın yanına geldiğini ve bir şeyler söylediğini, Atanın da kendisine sert bir takım hareketler yaparak, emirler verdiğini gördüm. Uçuşumu, daha doğrusu akrobasi hareketlerimi bitirdikten sonra, tekrar Yeşilköy'e döndüm. Yüzbaşı İlhan Bey, beni son derece sınırlı bir şekilde karşıladı. Kaşlarını çatmış, ellerini arkasına kenetlemiş, öylece odanın ortasında duruyordu. "— Bunu sana hiç yakıştıramadım Gökçen. Biliyorsun ki havacılık bir disiplin, bir emre riayet işidir. Benden sadece uçmak için izin aldığı halde havalanmadan önce makiniste verdiği notta akrobasi yapacağımı bildirdin. İzin isteğinle yaptığın bu hareket birbirini tutmadığı için bilmelisin ki seni en ağır şekilde cezalandırmam gerekiyordu. Bunu yapmaya da hazırdım." Haklıydı; başımı önüme eğerek yavaş bir sesle: "— Affedersiniz efendim. Yerden göğe kadar hakkınız var. Bir daha tekerrür etmeyeceğine dair şerefim üzerine söz veririm" dedim. "— Affetmek mi, asla! Türk ordusunun her branşında, her kademesinde disipline riayet esastır. Benim affetmem mümkün değildir. Biz daha

kuvvetli, daha disiplinli, daha emirlere itaatkâr bir ordu olmağa mecburuz Gökçen.” “— Cezamı çekmeğe hazırım efendim.” “— Ne yazık ki bu cezayı çekmeyeceksin.” “— Sizi bu kadar üzeceğimi bilmiyordum. Sadece Atatürk’ü biraz oyalamak için akrobasi hareketleri yaptım. Ancak cezam ne ise yerine getirilmesini bizzat rica edeceğim sizden.” “— Hayır, maalesef seni bu olumsuz hareketine rağmen cezalandıramayacağım.” “— Fakat niçin?” “— Çünkü senin yolladığın münasebetsiz notu alır almaz derhal köşke telefon ederek, bu disiplinsiz hareketini başyavere bildirdim. Durumu Atatürk’e de iletmesini rica ettim. Biraz sonra telefona gelerek Atatürk’ün bu olaya hem sinirlendiğini, hem de çok üzüldüğünü: ‘Bunu herhangi bir subay ya da gedikli yaptığı takdirde ne ceza verecekse Gökçen’e de aynı cezayı hiç tereddüt etmeden uygulasın’ dediğini bildirdi. İşte gerçek asker, gerçek kumandan budur Gökçen. Onun büyüklüğü karşısında seni cezalandırmaktan vazgeçtim. İnsanlar arasında ayırım yapmayan, herkese eşit muamele yapılmasını isteyen bir önderin örnek hareketi bu. Umarım ki sana iyi bir ders olur ve bir daha hayat boyu böyle bir hataya düşmezsin.” “— Sağ olun efendim. Bir daha tekerrür etmeyeceğinden emin olabilirsiniz” dedim. Köşke çekinerek döndüm. Bu gibi konularda Paşa’nın ne derece hassas olduğunu bildiğim halde, böyle bir harekete nasıl olup da kalkıştığımâ hâlâ şaşarım. Ama dediğim gibi bunu yaparken disiplinsizliği filân düşünmüş değildim. Amacım sadece ve sadece, Atatürk’ü dinlendirmektir. Çünkü o akrobasi hareketlerini gerçekten de çok seviyordu; hele bunları ben yapacak olursam. Oturduğu odaya usulca girdim. Vücudumun titrediğini hissediyordum. Ne söylese, ne kadar ağır konuşsa hakkı vardı. Birkaç adım ilerleyince durdum. Başımı çevirip yüzüme baktı; hayret! kaşları çatık değildi. Kızgın olduğunu, daha doğrusu kırılmış olduğunu belli edecek hiçbir belirti yoktu yüzünde. Gözleri ışıl ışıldı: “— Biraz önce Komutanın telefon etti” dedi. Dizlerimin bağı çözülüyordu. “— Seni yaptığın disiplinsizlikten dolayı cezalandırmaktan vazgeçmiş.” Yutkundum: “— Evet Paşam, cezalandırmadı.” Sesi yumuşaktı: “— Oysa cezalandırması gerekiyordu, değil mi?” “— Kuşkusuz Paşam.” “— Bunu niçin yapmadığını da söyledi mi?” “— Söyledi Paşam.” Gülümseyerek konuyu burada kapattı, ama ben bugüne kadar onun yüzündeki bu gülüşün anlamını hiç mi hiç unutmadım. Ne zaman bir hataya düşecek gibi olsam, ne zaman disiplini unutacak gibi olsam, derhal bu son derece anlamlı gülüşü anımsar, o işten derhal vazgeçerim. Bu olaydaki Atatürk’ün davranışı bana güzel bir ders olmuştu.

İkinci anıma gelince: Bir tatil sabahı, Atatürk’le beraber atlarımıza binerek Çiftliğe gittik. Dolaşım hava alırken yolda oldukça yaşlı bir köylü

kadına rastadık. Atlarımızı durdurduk. Ata, halkla konuşmaktan, onlarla sohbet etmekten, dertleşmekten, sorunlarını öğrenmekten çok büyük bir zevk alırdı. Yaşlı kadın, kan ter içinde idi. Belli ki epey yol tepmişti. Yaşını tam olarak kestirmeye olanak yoktu. Elindeki değneğe yaslanarak şöyle bir doğrulup bize baktı. Atatürk kadına, “—Merhaba bacım”, diyerek seslendi. Kadın Ata'nın yüzüne bakarak hafif bir sesle, merhaba, dedi. “—Nereden gelip nereye gidiyorsun?” Kadın şöyle bir duralayıp: “—Neden sordun ki, yoksa buraların sahibi misin, bekçisi misin?” Paşa gülmüseddi: “—Ne sahibiyim ne de bekçisi bacım. Bu topraklar Türk milletinin malıdır. Şimdi nereden gelip nereye gittiğini söyleyecek misin?” Kadın başını salladı: “—Tabi; söyleyeceğim. Ben Sincan'ın köylerindenim Bey; otun güç bittiği, atın geç yetiştiği kavruk köylerinden birindenim. Bizim mihtar bana bir bilet alverdi, trene bindirdi. Kodum Angara'ya geldim.” “—Muhtar ne için Ankaraya gönderdi seni?” “—Gazi Paşa'mızı görmem için. Başını pek ağrıttım da. Benim iki torunum gavur harbinde şehit düştü. Memleketi gavurdan kurtaran kişiyi, bir kez görmeden ölmeyeyim diye hepi dua ettim durdum. Rüyalarım girde Gazi Paşa. Ben de bunları mihtara anlatınca, o da bana bi bilet alverip saldı Angara'ya. Geceleyin geldimdi. Yolu neyi de bilmediğimden işte ahşamdan belli böle kendimi ordan oraya vuruy duruyom Bey.” “—Senin Gazi Paşa'dan başka bir isteğin var mı?” Kadının yüzü birden sertleşti: “—Töbe de Bey, töbe de! Daha ne isteyebiliriz ki! O bizim vatanımızı kurtardı. Bizi düşmanın elinden kurtardı. Şehitlerimizin mezarlarını onlara çiğnetmedi, daha ne isteyebilirim ondan! Onun sayesinde şimdi istediğimiz gibi yaşayıp gidiyoruz. Şunun bunun, gavur dölünün köpeği olmaktan onun sayesinde kurtulmadık mı? Buralara, bir defa yüzünü görmek, ona 'sağ ol Paşam' demek için düştüm.. Onu görmeden ölürsem gözlerim açık gidecek. Sen efendi bir adama benziyorsun, bana bir yardım ediver de Gazi Paşa'yı nerede bulacağımı deyiver.” Atatürk'ün gözleri dolu dolu olmuştu. Çok duygulandığı her halinden belli oluyordu. Bana dönerek: “—Görüyorsun ya Gökçen” işte bu bizim insanımızdır. Benim köylüm, benim vefalı Türk anamdır bu.” Attan indim, yaşlı kadının ellerini tuttum: “—Anacağım, sen gökte aradığını yerde buldun. Rüyalarını süsleyen, seni buralara kadar koşturan büyük insan Gazi Paşa, yani Atatürk işte karşında duruyor.” Köylü kadın bu sözleri duyunca şaşkına döndü. Elindeki değneği yere fırlatıp Atatürk'ün ellerine sarıldı. Görülecek bir manzaraydı bu. İki de ağlıyorlardı. İki Türk insanı, biri kurtarıcı, biri kurtarılan, ana oğul gibi sarmaş dolaş olmuş ağlıyorlardı. Yaşlı kadın, belki on defa öptü Ata'nın ellerini. Sonra heybesinden küçücük bir çıkın çıkardı, daha doğrusu beze sarılmış bir köy

peyniri. Bunu Atatürk'e uzattı: "— Tek hayvanımın sütünden kendi elimle yaptım Gazi Paşa. Bunu sana hediye getirdim, seversen gene yapıp getiririm." Paşa, hemen orada bezi açıp peyniri yedi. Çok beğendiğini söyledi. Sonra birlikte Çiftlikteki köşke kadar gittik. Oradakilere şu emri verdi: "— Bu anamızı alın, burada iki gün konuk edin, sonra köyüne götürün. Giderken de kendisine iki inek verin. Bu benim armağanım olsun."